

Oslo, 14. september 2018

Innspill til ny folkehelsemelding

Etter initiativ fra Norsk Forening for Folkehelse (Folkehelseforeningen) og Norsk Friluftsliv møttes en rekke organisasjoner 23. august 2018 for å drøfte temaer vi i felleskap ønsket belyst i den nye Folkehelsemeldingen.

Norsk Forening for Folkehelse (NOPHA) arbeider tverrfaglig og tverrsektorielt for å fremme folks helse.

Norsk Friluftsliv er en nasjonal paraply for følgende friluftslivsorganisasjoner; Den Norske Turistforening, Forbundet Kysten, Norges Turmarsjforbund, Norges Seilforbund, Norges Jeger- og Fiskerforbund, KFUK - KFUM-Speiderne, Kristen Idrettskontakt, Norges Klatreforbund, Norsk Orientering, 4H Norge, Norges Padleforbund, Norges Røde Kors, Norges speiderforbund, Skiforeningen, Syklistenes Landsforening, Norsk Kennel Klub, Det norske Skogselskap

Sammen med representanter for ovennevnte, står følgende organisasjoner bak innspillet:

Norges Bedriftsidrettsforbund, Norsk forening for epidemiologi, Aktiv mot kreft, Norsk Forum for Bedre Innemiljø for Barn, Folkets Strålevern, Mental Helse, Kirkens Bymisjon, Trygg Trafikk, Helseforum for kvinner, BUA, Nasjonalforeningen for folkehelsen, NaKuHel, Norsk Ergoterapeutforbund, MOT, Norsk psykologforening, Nettverk for miljørettet folkehelsearbeid (NEMFO), Norsk kompetansesenter for psykisk helsearbeid (NAPHA).

Vi, de ovenfor nevnte organisasjoner, takker for muligheten til å sende inn forslag til ny folkehelsemelding. Vi representerer en bredde av befolkningen, men også en stor bredde i virkemidler som allerede bidrar til bedre helse for store grupper. I dette innspillet fokuserer vi på overordnede tiltak med relevans for de fleste av oss. **I tillegg vil flere av organisasjonene sende egne uttalelser som ivaretar deres spesielle muligheter og behov i folkehelsearbeidet.**

Vi er godt kjent med at folkehelsearbeidet er vidtfavnende, og at det krever en omfattende koordinert innsats på mange områder for å lykkes. Vi vil allikevel gi følgende konkrete råd og anbefalinger til regjeringen, som vi også håper å se omtalt i folkehelsemeldingen:

En stortingsmelding i tråd med FNs bærekraftsmål (UN SDG)

Alle FNs bærekraftsmål påvirker helsen og har stor innvirkning på befolkningens helsetilstand, bl.a. utdanning, likestilling, vann og sanitærforhold, ren energi, ulikhet, arbeid, forbruk og produksjon, liv under vann, liv på land mv. Bærekraftsmål nr. 3: «Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder», konkretiserer dette. Bærekraftmålene viser hvor sammensatte årsaker til uhelse er, og i hvilken bredde tiltak må iverksettes for å styrke helsen i en større befolkningsgruppe.

Stortingsmeldingen bør gjenspeile ambisjonene i bærekraftsmålene, og bruke den som mal for meldingen. Dette vil være en nyttig måte å motvirke silotenkning og sektororganisering, og å få hensynet til folks helse inn i alt vi gjør.

Fokus på primærårsakene

Vi vet i dag svært mye om årsaker til dårlig helse i befolkningen. Helsedirektoratet nevner ofte fire direkte faktorer; kosthold, aktivitetsnivå, tobakk og alkohol. Meldingen må beskrive politiske grep på disse områdene som gjør det lettere å ta valg som fremmer egen helse.

Samtidig må det fokuseres på de bakenforliggende årsakene. Faktorer som ensomhet, avbrutt eller kort utdanning, arbeidsledighet, utenforskap og store sosiale forskjeller, har svært stor betydning. En stortingsmelding om folkehelse må derfor beskrive hvordan regjeringen vil løse utfordringer på alle disse områdene på samfunnsnivå. Folkehelsepolitikken må ha et sterkt fokus på levekår for å utjevne sosiale forskjeller, og hvordan vi kan få til et inkluderende samfunn for alle. Videre må politikken ha et fokus på hvordan det for hver enkelt av oss kan bli lettere å ta ansvar for egen helse, og til å ta gode og riktige valg.

Styrk politisk ledelse og koordinering av folkehelsearbeidet

Regjeringens økte fokus på folkehelse er viktig. Men det må også settes av ressurser til å initiere og gjennomføre tverrsektorielle tiltak eller nye tiltak. Løsninger og løft for folkehelsearbeidet krever omfattende koordinering av mange miljøer. Vi ser fortsatt for liten koordinering av innsats mellom departementene. Når vi har kommet med forslag som kan redusere helsekostnader, har det vist seg i liten grad å være ressurser til å gjennomføre dem. Vi må i større grad ha en ledelse av folkehelsearbeidet som identifiserer årsaker til uhelse, pålegger endring, og har ressurser til å igangsette resultatskapende prosjekter.

Sett av tilstrekkelige milliardbeløp til å skape endringer for store befolkningsgrupper

Helseutgiftene i Norge i 2017 var jfr SSB anslått til 342 milliarder kroner, en økning på 48,5 milliarder på tre år. Utgiftene fortsetter å vokse. Det er ikke mulig å snu denne utviklingen uten økte investeringer i helsefremmende tiltak. Alternativet kan bli kraftige kutt i velferdstjenester eller urealistiske økninger i skatter og avgifter. Forskning peker på at det er langt billigere å forebygge enn å reparere helse. Vi har rett og slett ikke råd til å la være å sette inn tiltak utover dagens innsats. Vi vet at en melding ikke er et budsjettokument, men meldingen bør allikevel signalisere at helsefremmende og forebyggende arbeid må styrkes med betydelige beløp for å redusere kostnader til helsereparasjon.

Universell utforming og tilgjengelighet

Manglende tilgjengelighet skaper utenforskap. Det er derfor viktig med implementering av universell design og tilgjengelighet på alle arenaer, og redusere gapet mellom samfunnets krav og individets forutsetninger. Vi tenker bl.a. på bygninger (planlegging, bygging, tilgjengelighet, utendørsområder) utdanning (bygninger, læringsomgivelser), ICT (web, billettmaskiner, bankautomater), transport (tog, busser, ferjer/sjøfartøy, infrastruktur). Dette er aspekter som ikke minst må styrkes inn i alle offentlige anskaffelser. Plan- og bygningsloven bør styrkes på dette området og også få en tydeligere paragraf om medvirkning. Dette er kanskje det viktigste helsefremmende tiltaket for mennesker med funksjonsnedsettelse, og vil og være til nytte for andre, som de på krykker og med barnevogner.

Sats på de frivillige organisasjonene og sosiale entreprenører

Regjeringen har i den politiske plattformen sagt at den vil bedre betingelsene for sosiale

entreprenører og frivillig sektor. Dette er en klok strategi som også bør gjenspeiles i folkehelsemeldingen. Frivilligheten disponerer hundretusener av frivillige medarbeidere som gjerne ønsker å gjøre en samfunnsinnsats for å fremme helse og livskvalitet. Frivilligheten er kostnadseffektiv, og bidrar i stor grad med lavterskel aktiviteter som når mange av de som trenger det mest. De frivillige organisasjonene er også gode møteplasser for kunnskapsformidling og for å bygge sosiale nettverk. Den beste måten å fremme frivillighetens og organisasjoners innsats, er å styrke det de er gode på fra før, og det organisasjonene allerede har et primærfokus på. I så måte har momskompensasjonen vært et meget godt tiltak. Men avkortningen begynner å nærme seg 30 prosent. Den utviklingen må snus. Mer kan også gjøres for å legge til rette for flere økonomiske støtteordninger for frivillige lag og foreninger.

I tillegg foreslår vi lokale aktivitetsråd eller folkehelseråd, hvor kommunen i samarbeid med lokale organisasjoner finner løsninger på lokale folkehelseutfordringer. På nasjonalt plan deltar frivilligheten gjerne også i planleggingsgrupper og styringsgrupper for nasjonale tiltak. Folkehelsemeldingen bør også sees i sammenheng med frivillighetsmeldingen.

Bedre å fremme friske barn enn å reparere voksne

Omfattende forskning viser at svært mye av helsetilstanden gjennom livet kan føre tilbake til faktorer i barndom og oppvekst. Barnas foreldre, barnehage og skole er de viktigste premissgiverne under oppveksten. Godt utbygde helsestasjoner, helsemedarbeidere i skole, studenthelsetjeneste, god veiledning til foreldre, tidlig avdekking av helseutfordringer, opplæring av foreldre og barn i sunt kosthold, og glede ved det å være i fysisk aktivitet, bidrar til god helse hele livet. Nærmiljøenes, barnehagenes og skolenes fysiske utforming må i tillegg til å ha et sunt inneklima og legge til rette for et godt psykososialt miljø, sosial deltakelse og fysisk aktivitet. Ansatte i barnehage og skole må ha kompetanse på ernæring, til å se signaler på uhelse, og til å holde barn i positiv aktivitet. Universell utforming og aktivitet som ikke støter ut barn med lavt aktivitetsnivå er viktig for å nå grupper med størst behov. Alle barn må også ha tilgang til fritidsaktiviteter og nødvendig aktivitetsutstyr i ulike sesonger. Kort sagt handler det om å øke barn og unges livsmestring som de bærer med seg i et langt liv.

Fokus på fysisk aktivitet, aktiv og sikker transport

Fysisk aktivitet er en nøkkelfaktor for folkehelsen. Tilgjengelighet til attraktive grøntarealer og nærområder for lek, sosialt samvær og turgåing fremmer hverdagsaktiviteten. Helsegevinstene ved aktiv transport er godt dokumentert. Meldingen bør derfor ha som mål å få flere til å sykle og gå til og fra skole og arbeid, samt andre daglige gjøremål. Det må legges til rette for dette gjennom bedre tilgang på gang- og sykkelveier, sykkelparkering, garderober, etablering av bilfrie soner rundt skole og barnehager mv. (såkalte «Hjertesoner»). Meldingen må også sette søkelys på skadeforebygging og sikker transport som en integrert del av arbeidet for økt fysisk aktivitet. Offentlig transport bør fortsatt utbygges for å redusere helseskader ved lokal luftforurensing.

Styrke samarbeid med arbeidslivet og fremme arbeidshelsen

Vi mener det fortsatt er et stort folkehelsepotensial i bedre samarbeid mellom arbeidslivet og samfunnet for øvrig. Arbeid i seg selv er helsefremmende og en av våre viktigste arenaer for integrering. Fokus på et inkluderende arbeidsliv, godt arbeidsmiljø, bedre systemer for konflikthåndtering på arbeidsplasser, og motvirke helseskadelig stillesitting eller for tungt arbeid, er blant fokusområder som bør beskrives i meldingen. Meldingen bør også vurdere om det er behov for justeringer i arbeidsmiljøloven, og hvordan dialogen mellom partene i arbeidslivet skal styrkes med

tanke på et helsefremmende arbeidsliv. Her bør man se til forskning og dokumentasjon på hva som fremmer helse på arbeidsplassen.

Styrke utdanningen og forskningen på helsefremming

Vi vet mye om årsaker til uhelse, men vi vet bl.a. for lite om effekt ved ulike tiltak. Meldingen bør derfor beskrive på hvilke områder det fortsatt er «kunnskapshull» i folkehelseforskningen, og signalisere at det også skal investeres i følgeforskning ved ulike tiltak for å avdekke samfunnets kost-nytte effekter. Videre bør universiteter og høyskoler satse både på forskning og utdanning i helsefremming.

Styring av offentlige tilskudd

Myndigheter sentralt og lokalt deler årlig ut store midler i tilskudd og prosjektmidler. Det kan også være av verdi å se på disse i et folkehelseperspektiv, og særlig se på om disse i tilstrekkelig grad fremmer lavterskeltiltak og når grupper med særlige behov.

God helse i alderdommen

Vi kan gjøre mye for å sikre at flere får leve aktive, meningsfulle liv i alderdommen. Gode nettverk er helsefremmende for alle. Det viktigste grunnlaget for god helse som eldre legges tidligere i livet. Samtidig ser vi at mennesker som sent i livet starter opp med helsefremmende tiltak, som fysisk aktivitet, kan ha svært god effekt, og vesentlig utsette eller redusere behov for offentlig omsorg. Eldre er storforbrukere av offentlige helsetjenester, og det kan derfor være store gevinster å hente på ergoterapi og fysisk tilrettelegging, trening og fysioterapi, ernæring og tiltak som motvirker ensomhet blant eldre. Eldre er opptatt av å kunne greie seg selv hjemme så lenge som mulig. De er derfor motivert til å ta tak selv, særlig når de får det foreskrevet på samme måte som annen «medisin» i helsetjenesten.

Aktivitet og forebygging til en selvsagt og naturlig del av ethvert behandlingsforløp

Helsetjenesten når mange, og har stor autoritet i mange menneskers liv. Vi lytter til legers gode råd. Helsesektoren må legge inn aktivitet og forebygging som en naturlig del av behandling, ikke minst i tilknytning til aktiv aldring. Helsetjenesten må også i større grad bidra med profesjonell og respektfull dialog om livsstilsendringer, følge opp tegn på ensomhet, manglende nettverk og psykisk uhelse. Lokale helsetjeneste bør også gjøre seg kjent med mangfoldet av lokale frivillige tilbud og organisasjoner som kan bidra til å fremme pasientens fysiske og psykiske helse.

Vi ønsker regjeringen lykke til i arbeidet med folkehelsemeldingen!

Med vennlig hilsen organisasjonene